

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

MÄNNISKORÄTTSCENTRET

Verksamhetsberättelse 2018

MÄNNISKORÄTTSCENTRET
VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2018

Förord	4
Del I Människorättscentret	5
1. Nationella människorättsinstitutionen (NHRI)	5
2. Människorättscentret	6
3. Människorättsdelegationen	7
4. Internationellt samarbete	8
Del II Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	10
1. Främjande av fostran och utbildning i de grundläggande och mänskliga rättigheterna	10
2. Utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter	10
3. Förbättring av kunskaperna om de grundläggande och mänskliga rättigheterna i lärarutbildningen	11
4. Internationellt samarbete inom människorättsfostran	12
5. Initiativ och yttranden	12
6. Publikationer	13
7. Information	13
8. Evenemang	13
Del III Uppföljning av hur grundläggande och mänskliga rättigheter tillgodoses	15
1. Uppföljning en förutsättning för främjande arbete	15
2. Människorättscentrets uppföljningsarbete	16
3. Uppföljning av att internationella konventioner verkställs	16
4. Klagomål till internationella rättskipnings- eller undersökningsorgan	18
Del IV Specialuppgift - främjande och övervakning av genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	21
1. Nationell mekanism och myndighets-samarbete i enlighet med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	21
2. Främjande av delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning	22
3. Uppföljning av tillgodosendandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning	23
4. Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) och teamet för personer med funktionsnedsättning vid JO:s kansli	23
5. Deltagande i internationell verksamhet som gäller rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.	24
Del V Temaartikel: Uppföljning av verkställandet av internationella människorättskonventioner och reformer i rapporteringsförfarandena	25
1. Uppföljning av verkställandet av internationella människorättskonventioner	25
2. Människorättscentrets uppföljnings- och rapporteringsverksamhet	26
3. Periodisk rapportering om tillgodosendandet av internationella människorättskonventioner	28
4. Reformerna i den periodiska rapporteringen och utvecklingen av uppföljningen	30
5. UPR - Universell periodisk granskning	31
6. Klagomål till internationella rättskipnings- eller undersökningsorgan	31
Bilagor	
Bilaga 1. Människorättscentrets personal 2018	33
Bilaga 2. Medlemmar i kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning	33
Bilaga 3. Människorättsdelegationens medlemmar 2016-2020	34

Förord

Den snabba samhällsförändringen, den tekniska utvecklingen och förändringarna i säkerhetsmiljön för med sig nya utmaningar, som påverkar också de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Förändringarna har knappast någonsin varit lika snabba som nu, speciellt på det tekniska området. Digitaliseringen, artificiell intelligens och algoritmer är redan nu närvarande nästan överallt. Förståelsen för deras inverkan och regleringen av dem släpar efter den tekniska utvecklingen. Också aktörerna inom grundläggande och mänskliga rättigheter har aktiverat sig och undersöker deras inverkan. Människorättscentret bevakade utvecklingen speciellt via det undersökningsarbete som dess europeiska samarbetspartner, såsom EU:s byrå för grundläggande rättigheter, utför.

Stora strukturella reformer, såsom social- och hälsovårdsreformen, landskapsreformen och lagstiftningspaketet om underrättelseverksamheten avancerade i riksdagen under år 2018. När detta skrivs i mitten av februari behandlade riksdagen ännu lagar i anknytning till reformerna. Tryggandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna när reformerna genomförs innehade en central position i behandlingen, liksom också rollen för riksdagens grundlagsutskott.

Under året diskuterades också missförhållanden som observerats i barnskyddet. Problemen som uppdagats inom åldringsvården ledde till att JO:s kansli beviljades ett exceptionellt tilläggsanslag i slutet av året för att effektivera bevakningen och främjandet av äldre personers rättigheter. Människorättscentret stärker också arbetet för att främja äldre personers rättigheter med alla tillbuds stående medel.

Information om grundläggande och mänskliga rättigheter behövs i all myndighetsverksamhet, undervisning, företagsverksamhet och offentlig diskussion. De principer och normer

samt tolkningen av dem, som ingår i de grundläggande och mänskliga rättigheterna, utvecklas också över tiden. Information och utbildning om dem måste erbjudas till olika aktörer och på olika nivåer. Människorättscentret fortsatte detta arbete via sin uppgift att främja fostran och utbildning i synnerhet inom undervisningssektorn.

Tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna bör också bevakas och följas upp noggrant för att det ska vara möjligt att ingripa i problem. Människorättscentret fortsatte uppföljningsarbetet och förberedde under året i samarbete med bl.a. justitieministeriet och EU:s byrå för grundläggande rättigheter en nationell enkät. Resultatet av enkäten kommer för första gången i Finland att ge information om tillgodoseendet av rättigheterna, också i form av jämförelser mellan olika befolkningsgrupper. För den nationella enkäten valdes personer med funktionsnedsättning och de största språkgrupperna ut.

Utmaningen för ett effektivt och verkningfullt arbete för de grundläggande och mänskliga rättigheterna är fortsättningsvis hur bevakningen, uppföljningen och främjandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna kan utvecklas i den splittrade arkitektur som råder inom området i Finland. Det finns ett stort antal aktörer och många av dem är små i förhållande till sina uppgifter. Att förbättra verksamhetsförutsättningarna för arbetet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna är ett av de mål som bör ställas upp för regeringen när den tillsätts efter följande val.

Den 14 februari 2019
Sirpa Rautio,
Människorättscentrets direktör

1 Människorättscentret

1. Nationella människorättsinstitutionen (NHRI)

Människorättscentret och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med JO Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter. Människorättscentret främjar och bevakar hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses och främjar samarbetet. Dess behörighet omfattar i princip också privata aktörer, såsom företagsverksamhet. Människorättsdelegationen främjar informationsutbytet mellan olika aktörer och behandlar långtgående och principiellt betydelsefulla frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna. JO övervakar och främjar att myndigheternas verksamhet följer lagen samt att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses bl.a. genom att undersöka klagomål och utföra inspektioner¹.

Globala förbundet för nationella institutioner för mänskliga rättigheter GANHRI (Global Alliance of National Human Rights Institutions) beviljade Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter A-status år 2014. Institutioner med A-status anses uppfylla kraven i Parisprinciperna helt och hållet. I och med A-status har Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter rätt att yttra sig i FN:s råd för mänskliga rättigheter och rösträtt i GANHRI. Människorättscentret representerar i regel Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter i internationellt och europeiskt samarbete kring mänskliga rättigheter i enlighet med sina lagstadgade uppgifter.

De nationella människorättsinstitutionerna (National Human Rights Institutions, NHRIs) uppfyller Parisprinciperna som antogs i FN:s generalförsamling 1993:

- har inrättats genom lag
- är självständiga och oberoende aktörer
- är pluralistiska till sin sammansättning
- främjar och tryggar mänskliga rättigheter
- har tillräckliga befogenheter att genomföra undersökningar, tillräckliga resurser och behörigheter för att sköta sina uppgifter

¹ <https://www.oikeusasiames.fi/sv/web/guest/eoa>

2. Människorättscentret ²

Människorättscentrets budget för år 2018 var 593 000 euro. Budgeten överskreds med ungefär 30 000 euro. Människorättscentret hade år 2018 fyra ordinarie tjänster (direktör, tre sakkunniga). Utöver dessa arbetade en visstidsanställd koordinator för internationella ärenden och två biträdande sakkunniga i centret under en del av året.

Människorättscentrets mål för 2018 fastställdes i verksamhetsplanen³, som människorättsdelegationen godkände i september 2017. Människorättscentret anser att det i stor utsträckning har uppnått målen.

Delområden inom främjandet av grundläggande och mänskliga rättigheter är utbildning, forskning, informationsförmedling och allmänt främjande. Människorättscentrets egna webbföreläsningar fick en ännu större spridning än tidigare. Utbildningsprojekten om de grundläggande och mänskliga rättigheterna fortskred och gav resultat. Detta möjliggjordes av systematiskt arbete, tilläggsresurser för utbildningsarbetet och samarbete med olika aktörer. Människorättscentret fortsatte bl.a. samarbetet med Helsingfors universitet kring människorättsfostran.

När det gäller forskningen om grundläggande och mänskliga rättigheter lät Människorättscentret utföra en internationell jämförande utredning som bakgrundsinformation för behovet att reformera lagen om fastställande av transsexuella personerna könstillhörighet (den s.k. translagen). Människorättscentret deltog också i verksamheten för delegationen för Finlands Akademis spetsforskningsenhet för åldrande och omsorg.

Centrets kommunikation blev mera planmässig och den riktade kommunikationen om utbildning och fostran var effektiv.

Uppföljningen av tillgodoseendet av mänskliga rättigheter utvecklades kraftigt. Människorättscentret lämnade yttranden i större omfattning än tidigare för den periodiska rapporteringen och deltog i utfrågningar. Detta var möjligt bl.a. tack vare det stora samarbetsnätverket. Främjande- och uppföljningsarbetet omfattade dessutom yttranden och ställningstaganden (också på eget initiativ) om flera teman riktade till finländska och internationella aktörer.

Människorättscentrets lagstadgade uppgifter

- Främja information, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- Utarbeta rapporter om hur dessa rättigheter tillgodoses
- Ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose rättigheterna
- Delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga rättigheterna
- Sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose rättigheterna
- Främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

2 Mer information om Människorättscentrets verksamhet finns på adressen www.manniskorattscen-tret.fi

3 <https://www.manniskorattscen-tret.fi/publikationer/verksamhetsberattelser-och-verks/>

Främjandet och uppföljningen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt samarbetet med myndigheter och med organisationer för personer med funktionsnedsättning utvecklades och aktuell erfarenhetsbaserad information samlades in bl.a. via en webbenkät för personer med funktionsnedsättning.

Människorättscentret deltog i internationellt och europeiskt samarbete som styrelsemedlem i både GANHRI och ENNHRI och som ordförande för förvaltningsrådet för EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA). Centret har aktivt kunnat påverka utvecklandet av verksamheten i de egna nätverken.

Som tema för detta års verksamhetsberättelse (Del V) valdes uppföljning av tillgodoseendet av internationella avtal om mänskliga rättigheter samt periodisk rapportering. Temaavsnittet går noggrannare in på vad detta arbete innefattar och vilken nytta det har för centret, i vidare mening för arbetet med de grundläggande och mänskliga rättigheterna och för tillgodoseendet av individens rättigheter.

Människorättsdelegationens ställningstagande om stärkande av åtgärderna för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet

Människorättsdelegationen krävde i sitt ställningstagande den 3 oktober 2018 effektivare åtgärder för att förebygga våld mot kvinnor och våld i hemmet. Arbetet bör garanteras mera resurser än för närvarande och ett särskilt nationellt tillsynsorgan bör grundas för att övervaka verksamheten.

3. Människorättsdelegationen⁴

Människorättscentrets människorättsdelegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Den behandlar långtgående och principiellt viktiga frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

Direktören för Människorättscentret är ordförande för delegationen och arbetsutskottet. Den nuvarande (2:a) delegationens mandatperiod är 1.4.2016–31.3.2020. Delegationen har 38 medlemmar, inklusive specialombudsmän samt representanter för de högsta laglighetsövervakarna och sametinget. Delegationen sammanträdde fyra gånger under verksamhetsåret.

Temat för mötet i mars var våld riktat mot kvinnor. Experter från Institutet för hälsa och välfärd (THL) och Amnesty International höll inledande anföranden om temat. I diskussionen fästes särskild uppmärksamhet vid resurserna, strukturerna, det förebyggande arbetet, offrens ställning och jämlika tjänster för olika minoritetsgrupper.

Temat för mötet i juni var dataskydd samt biometrisk identifiering och dess dimensioner i anknytning till grundläggande och mänskliga rättigheter. Experter från EU:s byrå för grundläggande rättigheter, Gränsbevakningsväsendet och Migrationsverket höll inledande anföranden. I diskussionen begrundades bl.a. dataskyddsrelaterade problem, användningen av biometrisk information, sektoriseringen av information, svårigheten att korrigera felaktig information och hanteringen av känslig information.

I samband med oktober månads möte ordnades tre workshoppar om aktuella problem i anknytning till de grundläggande och mänskliga rättigheterna i laglighetsövervakarnas och specialombudsmännens arbete. Teman

⁴ <https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/manniskorattscen- delegationen/>

som inom delegationen upplevts som aktuella sammanställdes och av dem utformas ett preliminärt ställningstagande för regeringsprogrammet. Människorättsdelegationen godkände också ett ställningstagande om stärkande av arbetet för att bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet⁵. Ställningstagandet överräcktes nyligen till bl.a. delegationen för GREVIO-kommittén, som övervakar verkställandet av Europarådets Istanbulkonvention, under dess besök i Finland.

På december månads möte (som hölls den 14 januari 2019) fortsatte behandlingen av temasammanställningen och materialets användningsmöjligheter bl.a. för att påverka beredningen av regeringsprogrammet diskuterades.

Permanent sektioner under delegationen är arbetsutskottet och Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK). Arbetsutskottet bistår i beredningen av delegationens möten. VIOK utgör mekanismen för involverande av personer med funktionsnedsättning och dessa personers intresseorganisationer i arbetet som den nationella människorättsinstitutionen gör i allmänhet och i förfarandet för uppföljning och främjande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) i enlighet med regeringens proposition (RP 284/2014 rd).

4. Internationellt samarbete⁶

En av Människorättscentrets lagstadgade uppgifter är att delta i det europeiska och internationella samarbetet för främjande och trygghet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna (nedan internationellt samarbete). Många av utmaningarna inom området för de grundläggande och mänskliga rättigheterna är gemensamma och gränsöverskridande. Därför är det viktigt att utveckla och stärka de nationella människorättsinstitutionernas internationella samarbete.

Människorättscentret deltog år 2018 aktivt i de nationella människorättsinstitutionernas samarbete som styrelsemedlem i institutionernas europeiska nätverk ENNHRI (t.o.m. 3/2019) och internationella nätverk GANHRI (t.o.m. 3/2019) samt genom att delta i ENNHRI:s arbetsgrupper.

Under perioden som styrelsemedlem i ENNHRI strävade Människorättscentret efter att säkerställa att målsättningarna och temaprioriteterna som godkändes för strategin för åren 2018-2021 förverkligas i ENNHRI:s verksamhet. Med detta som utgångspunkt kommenterade centret under året ENNHRI:s verksamhets- och finansieringsplaner, ställningstaganden och initiativ samt deltog i utvecklandet av arbetsfördelningen mellan styrelsen och sekretariatet.

---

5 <https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/manniskorattsdelegationen/manniskorattsdelegationens-utlat/>

---

6 <https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/internationellt-samarbete/>

GANHRI betonar solidariteten mellan institutionerna och det globala perspektivet på mänskliga rättigheter och på främjandet och skyddet av dem. En av de viktigaste funktionerna är kollegialt stöd till människorättsinstitutioner som är utsatta för olika hot. Ett annat starkt tema är FN:s mål för hållbar utveckling och mänskliga rättigheter.

Människorättscentret deltog i ENNHRI:s och GANHRI:s generalförsamlingar samt i den internationella konferensen för nationella människorättsinstitutioner. Vid dessa sammankomster behandlades bl.a. rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och för människorättsförsvarare.

Människorättscentret ökade också kännedomen i Finland om EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och intensifierade samarbetet med FRA bl.a. gällande forsknings- och kommunikationsverksamheten. Direktören för Människorättscentret fungerar som ordförande för förvaltningsrådet för FRA t.o.m. mitten av år 2020.

Utöver FRA:s barometer om de grundläggande rättigheterna, som ska utföras år 2019, förberedde Människorättscentret utbildning, som likaså ska ordnas år 2019, om EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna tillsammans med justitieministeriet och FRA. Målet med utbildningen är att stärka kunskapen om stadgan om de grundläggande rättigheterna i synnerhet hos tjänstemän som är sysselsatta med EU-ordförandeskapet och lagberedningen samt erbjuda verktyg för användning av stadgan i det egna arbetet. Människorättscentret effektiviserade informationsförmedlingen om FRA:s publikationer och evenemang i sina internationella översikter och nätverk.

Målen i ENNHRI:s strategi 2018-2021:

- stärka de nationella människorättsinstitutionernas kompetens och samarbete
- stöda de nationella människorättsinstitutionerna på olika sätt
- påverka människorättspolitiken och tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna i Europa

ENNHR:s temaprioriteter 2018:

- invandrings- och asylfrågor,
- rättsstaten och demokratiska handlingsmöjligheter
- ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

2 Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

1. Främjande av fostran och utbildning i de grundläggande och mänskliga rättigheterna⁷

Att främja fostran och utbildning på området grundläggande och mänskliga rättigheter har varit en av prioriteringarna under Människorättscentrets hela verksamhet. Centret har publicerat en nationell utredning om människorättsfostran och -utbildning i Finland, arbetat för bättre fostran och utbildning på basis av utredningen och människorättsdelegationens rekommendationer samt varit ett viktigt stöd för kommunikation, samarbete och samordning mellan olika aktörer på området.

Människorättscentret är medlem i en koordinationsgrupp som tillsatts av justitieministeriet för utveckling av demokrati- och människorättsfostran och främjande av ungas delaktighet samt i delegationen för UNESCO-chair, som är gemensam för universiteten. Centret var under året också medlem i den expertgrupp som delade ut justitieministeriets Demokratipris. Dessutom deltog Människorättscentret i BJO:s

inspektion av utbildnings- och kulturministeriet och träffade separat de tjänsteinnehavare som ansvarar för utvecklingen av högskoleutbildningen.

2. Utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter

Ett särskilt mål för år 2018 var att via samarbete stärka tillgången till utbildning inom grundläggande och mänskliga rättigheter. Under året förmedlade Människorättscentret information om utbildning som ordnades av olika aktörer bl.a. på sin webbplats, med riktade e-postmeddelanden och i sociala medier.

Den videoinspelade föreläsningsserien som Människorättscentret producerat om grundläggande fakta beträffande grundläggande och mänskliga rättigheter publicerades under året på eOppiva, statens digitala plattform för lärande, som baserar sig på ett spetsprojekt inom statsrådet. Föreläsningsserien kan fritt användas av alla statligt anställda (ungefär 73

⁷ <https://www.manniskorattscentret.fi/utbildning/>

Människorättsfostran och den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2017-2019

Människorättscentret stödde i rollen av sakkunnig förberedelsen av den temahelhet som människorättsfostran utgör i Finlands andra nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter, som godkändes av statsrådet den 16 februari 2017 och som gäller för åren 2017-2019. Människorättscentret följer också upp att temahelheten verkställs.

000 personer). Under år 2018 hade föreläsningsserien eller delar av den laddats ner från Människorättscentrets webbplats nästan 7 000 gånger (under föregående år ungefär 6 000 gånger). Föreläsningsserien är också tillgänglig på Europeiska kommissionens webbplats EPAL, som är avsedd för professionella inom vuxenutbildning.

Projektet för stärkande av kompetensen inom grundläggande och mänskliga rättigheter i undervisningssektorn, som inleddes tillsammans med JO, genomfördes i samarbete med regionförvaltningsverken (AVI), Utbildningsstyrelsen, Undervisningssektorns fackorganisation (OAJ), Finlands rektorer rf (FIRE) och Specialister för Undervisnings- och Bildningsväsendet (OPSIA ry). Människorättscentret ordnade i samarbete med JO och Utbildningsstyrelsen en halvdagsutbildning om grundläggande och mänskliga rättigheter i undervisningssektorn, som ingick i en två dagar lång utbildning för rektorer och bildningsdirektörer. Utbildningen genomfördes under året inom tre regionförvaltningsområden och den hade ungefär 400 deltagare. Utbildningsmaterialet lades också ut på centrets webbplats, som hade över 2 000 besökare under året.

Under året påbörjades planeringen av ett nytt utbildningsprojekt i samarbete med JO för att stärka självbestämmanderätten för personer med utvecklingsstörning när det gäller boendeservicen. Människorättscentrets sakkunniga deltog i en del av JO:s inspektioner av boendeenheter för personer med utvecklingsstörning. Diskussioner fördes med olika sakkunnigaktörer om identifieringen av väsentliga problem i boendeservicen och av utbildningsbehoven i anknytning till självbestämmanderätten.

3. Förbättring av kunskaperna om de grundläggande och mänskliga rättigheterna i lärarutbildningen

Under året inleddes ett ettårigt projekt vid pedagogiska fakulteten vid Helsingfors universitet på initiativ av Människorättscentret och med delfinansiering därifrån för att stärka kunskaperna om de grundläggande och mänskliga rättigheterna i lärarutbildningen. Syftet med projektet är att vidareutveckla demokrati- och människorättsfostran som en del av lärarutbildningen. Inom ramen för projektet utarbetas en pilotkurs för demokrati- och människorättsfostran, kartläggs material för demokrati- och människorättsfostran för lärare och ordnas ett nätverksmöte som stöd för demokrati- och människorättsfostran i högskolor och yrkeshögskolor. Projektet avslutas under hösten 2019.

I slutet av året fördes också förhandlingar med Helsingfors universitet om att påbörja anskaffning av medel för en permanent professur i demokrati- och människorättsfostran. Universitetet inleder anskaffningen under år 2019. Människorättscentret stöder den.

Människorättscentret föreläste om grundläggande och mänskliga rättigheter och om sitt arbete i allmänhet bl.a. för

- deltagare i justitieförvaltningens utbildning
- studerande inom pedagogik, statsförfattningsrätt och statslära vid Helsingfors universitet och studerande inom statsrätt vid Tammerfors universitet

4. Internationellt samarbete inom människorättsfostran

Människorättscentrets verksamhet inom området för fostran och utbildning har intresserat andra människorättsinstitutioner. Verksamheten har presenterats för flera internationella gäster och information har förmedlats i människorättsinstitutionernas interna kommunikationskanaler. Ett yttrande om prioriteterna i den fjärde fasen av det världsomfattande programmet för människorättsfostran (2020-2024) lämnades till FN.

5. Initiativ och yttranden⁸

Människorättscentret lämnar yttranden antingen på begäran eller på eget initiativ om teman som berör centrets verksamhet. Yttranden lämnas till finländska aktörer men när det gäller bl.a. periodisk rapportering och olika enkäter lämnas de direkt till internationella besöksorgan.

---

⁸ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5984785=Select/List>

Människorättscentrets initiativ och yttranden 2018

- Yttrande till FN:s forum för ursprungsfolk om ursprungsfolkens markrättigheter
- Yttrande om utkastet till Programmet för romsk politik i Finland
- Brev till justitieministeriet och inrikesministeriet om problem beträffande tillgodeendet av asylsökandes rättsskydd
- Yttrande till Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI), som lyder under Europarådet, om behovet att reformera translagen
- Yttrande till FN:s expertkommitté om ursprungsfolk om fritt informerat förhandssamtycke (FPIC).
- Yttrande om utkastet till regeringsproposition om förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster (det s.k. tillgänglighetsdirektivet)
- Yttrande i FN:s världsprogram för människorättsfostran och -utbildning
- Yttrande till utrikesministeriet om utkastet till periodisk rapportering om verkställandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Yttrande till Europarådets GREVIO-kommitté om verkställandet av Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet i Finland
- Yttrande till justitieministeriet om reformförslagen beträffande sametingsslagen
- Yttrande till utrikesministeriet om FN:s avtalsutkast beträffande företagsverksamhet och mänskliga rättigheter
- Yttrande till riksdagen om diskrimineringsombudsmannens berättelse
- Yttrande till Finnfund om dess utkast till riktlinjer för mänskliga rättigheter
- Yttrande till FN:s människorättskommitté om bristerna i verkställandet av konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
- Yttrande till EES-kommittén om bristerna i verkställandet av EES-avtalet

6. Publikationer⁹

År 2018 publicerade Människorättscentret en utredning om behovet att reformera translagen: Juridiskt fastställande av könstillhörighet - Situationen i Finland och lagstiftningens utvecklingsriktning i Europa (2018). Juridiskt fastställande av könstillhörighet, dvs. en ändring av anteckningen om kön så att den motsvarar könsidentiteten, är av stor betydelse för tillgodoseendet av transpersoners mänskliga rättigheter. Utredningen redogör för material, ställningstaganden, rekommendationer och rättspraxis som de internationella människorättsinstrumenten och mekanismerna har producerat om fastställandet av könstillhörighet. I utredningen behandlas också arbetet med att reformera translagen i Finland samt ändringar i lagstiftningen om juridiskt fastställande av könstillhörighet på Malta samt i Danmark, Norge, Nederländerna och Irland.

9 <https://www.manniskorattscentret.fi/publikationer/>

Människorättscentrets publikationer 2018

- Människorättscentrets verksamhetsberättelse 2017 (elektronisk version, fi-sv-en)
- Juridiskt fastställande av könstillhörighet - Situationen i Finland och lagstiftningens utvecklingsriktning i Europa (elektronisk version, fi)
- Människorättscentrets internationella översikt (nyhetsbrev, 6 nummer, elektronisk version, fi-sv)

Människorättscentret publicerar material på sin webbplats och i sociala medier (FB, Twitter, Youtube).

7. Information

På Människorättscentrets webbplats publicerades meddelanden, utlåtanden samt nyheter och översikter om de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Nyheter publicerades om Människorättscentrets verksamhet samt om nationella och internationella teman och evenemang i anslutning till de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Webbplatsen förnyades helt på tre språk under år 2018.

I en vecka i december, mellan FN-dagen för personer med funktionsnedsättning och FN-dagen för mänskliga rättigheter, ordnades en människorättsvecka i riksdagens restauranger och caféer. Under veckan försåg Människorättscentret riksdagsledamöter och tjänstemän med information om aktuella frågor beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

8. Evenemang¹⁰

Att ordna olika evenemang för allmänheten eller sakkunniga är ett viktigt sätt att sprida information och ge utbildning om aktuella frågor inom området för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Evenemangen kan ofta följas via direkt (eller sparad) webbsändning.

Educa-mässan 26-27.1.2018

Människorättscentret deltog i Educa, som ordnades i Mässcentrum och som är Finlands största mässa inom utbildning och fostran, tillsammans med Amnesty Internationals Finlandsavdelning, Förbundet för mänskliga rättigheter och Unicef Finland. Ungefär 6 000 professionella inom utbildning bekantade sig med mässavdelningen (mässan hade över 15 000 besökare). I programmet på scenen berättade barn och unga om bra metoder för undervisning om mänskliga rättigheter.

10 <https://www.ihmisoiikeuskeskus.fi/tietoa-meista/ihmisoiikeuskeskus/tilaisuudet/> Evenemang i anknytning till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning finns nedan i del IV.

Standing up for Human Rights in a Multipolar World 13.4.2018

FN:s biträdande högkommissarie för mänskliga rättigheter Kate Gilmore krävde satsningar på mänskliga rättigheter i samarbetet mellan stater under året då FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna firade 70-årsjubileum. Bestämdare tag förväntas av FN:s medlemsstater och säkerhetsråd för att hitta lösningar på konflikter och vid ingripanden i kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Evenemanget ordnades i samarbete med justitieministeriet och utrikesministeriet.

Bättre rättigheter och välbefinnande för transsexuella personer 25.4.2018

Under evenemanget offentliggjordes bl.a. utredningen Juridiskt fastställande av könstillhörighet - situationen i Finland och lagstiftningens utvecklingsriktning i Europa, som Människorättscentret låtit utföra. Evenemanget ordnades i samarbete med riksdagens HLBT-nätverk, Seta och Trasek.

NHRI-akademien 4-8.6.2018

Den årliga utbildningen för det Europeiska nätverket av nationella människorättsinstitutioner, NHRI-akademien, ordnades i Helsingfors 4-8.6.2018. I utbildningen granskades de nationella människorättsinstitutionernas (NHRI) roll i lagstiftningsprocessen, bedömningen av konsekvenserna för mänskliga rättigheter, skyddet av människorättsförsvare samt främjandet av demokratiska handlingsmöjligheter. Ungefär 30 sakkunniga från olika nationella människorättsinstitutioner deltog i utbildningen. Huvudarrangörer för akademien är OSSE:s byrå för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) och det Europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI). Människorättsinstitutet deltog i ordnandet av utbildningen i Helsingfors.

Informationsmöte om FN:s förenklade periodiska rapportering 8.10.2018

Finland har för sin del godkänt ett förenklat förfarande för den periodiska rapporteringen när det gäller MP-, ESK- och CAT-konventionerna. I den förenklade rapporteringen svarar staten på den lista med frågor som kommittén lämnar (List of Issues Prior to Reporting, LOIPR). Svaren utgör regeringens rapport. Civilsamhället och självständiga aktörer bör sträva efter att påverka listans teman i beredningsskedet. På mötet presenterades den förnyade rapporteringsprocessen och aktuella teman som kommittéerna bör göras uppmärksamma på begrundades med avseende på rapporten om medborgerliga och politiska rättigheter och EES-rapporten. Mötet ordnades tillsammans med utrikesministeriet.

Sakkunnigseminarium om Finlands föreslående EU-ordförandeskap och grundläggande rättigheter 29.11.2018

Finlands ordförandeskap för Europeiska unionens råd börjar i juli 2019. Ett sakkunnigseminarium om aktuella frågor beträffande grundläggande rättigheter inom EU ordnades när direktören för EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) Michael O'Flaherty besökte Finland i anknäring till förberedelserna för ordförandeskapet. Seminariet ordnades i samarbete med justitieministeriet och EU:s byrå för grundläggande rättigheter.

Människorättscentret planerar och genomför evenemang i samarbete med andra aktörer.

3 Uppföljning av hur grundläggande och mänskliga rättigheter tillgodoses

1. Uppföljning en förutsättning för främjande arbete¹¹

Med uppföljning avses insamling av uppgifter om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses och upprätthållande av en aktuell lägesbild. Utifrån informationen utvecklas och inriktas olika åtgärder för att främja att rättigheterna tillgodoses. På basis av uppföljningsuppgifterna kan man säga hur rättigheterna tillgodoses formellt och i verkligheten bland olika personer och grupper vid respektive tidpunkt. Uppföljningen grundar sig långt på samarbete och tillförlitlig befintlig information. Vid behov görs egna utredningar. Mer information om uppföljning finns i temartikeln i del V i verksamhetsberättelsen.

Under 2018-2019 använder Människorättscentret i samarbete med justitieministeriet och EU:s byrå för grundläggande rättigheter en nationell barometer för grundläggande rättigheter. Syftet med barometern är att kartlägga den allmänna kunskapen om de grundläggande rättigheterna, uppfattningarna om hur viktiga de olika rättigheterna är och erfarenheterna av hur de tillgodoses i vardagen. Som första EU-land görs en tilläggsutredning i Finland gällande personer med funktionsnedsättning och gällande språkminoriteter (svenska, ryska och arabiska).

Uppföljningsteman 2018

- Teman och rättigheter, vars tillgodosende ingen specifik specialombudsman eller annan tillsynsman främjar och följer upp.
- Tillgodosendet av rättigheter särskilt för personer i sårbar ställning, inklusive invandrare, asylsökande samt sexuella minoriteter och könsminoriteter.
- Diskriminering på flera grunder.
- Verkställande av det nationella handlingsprogrammet för grundläggande och mänskliga rättigheter med avseende på valda teman i rollen av en oberoende sakkunnig inom nätverket för de grundläggande och mänskliga rättigheterna.
- Viktiga ämnesområden som lämnats utanför handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter, såsom reformen av translagen.
- Åtgärder förknippade med våld mot kvinnor.
- Rättigheter för ursprungsfolk och minoriteter, inklusive språkliga rättigheter.

¹¹ <https://www.manniskorattscentret.fi/uppfoljning/>

Människorättscentrets deltagande i den periodiska rapporteringen om Europarådets och FN:s konventioner om mänskliga rättigheter¹²

- Yttrande till Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI), som lyder under Europarådet, om behovet att reformera translagen samt deltagande i kommissionens landsbesök.
- Yttrande till Europarådets GREVIO-kommitté om verkställandet av Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet i Finland samt deltagande i kommitténs landsbesök.
- Yttrande till utrikesministeriet om regeringens utkast till periodisk rapportering om verkställandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Yttrande till FN:s människorättskommitté om brister i verkställandet av konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.
- Yttrande till EES-kommittén om bristerna i verkställandet av EES-avtalet.

2. Människorättscentrets uppföljningsarbete

Människorättscentret deltar i den periodiska rapporteringen om människorättskonventionernas genom att lämna yttranden och närvara vid utfrågningar. Dessutom informerar Människorättscentret om rekommendationer som besöksorganen gett och bevakar att de verkställs. År 2018 deltog Människorättscentret i nationella utfrågningar som utrikesministeriet ordnade om Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter (FCNM) och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) samt i ECRI- och GREVIO-kommittéernas landsbesök.

Människorättscentret uppmanade medborgarorganisationer att delta i rapporteringen med egna yttranden, bl.a. genom att ordna informations- och diskussionsevenemang om det nya förenklade rapporteringsförfarandet beträffande konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och EES-avtalet.

Människorättscentret informerade i omfattande grad om den periodiska rapporteringsprocessen och om enskilda och kollektiva klagomål samt deltog som medlem i ENNHRI:s juridiska arbetsgrupp i utvecklingsprocessen för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (EDMR) och i amicus curiae-verksamheten som berör besvärprocesser.

3. Uppföljning av att internationella konventioner verkställs

År 2018 fick Finland rekommendationer beträffande verkställandet av FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD) och Europarådets stadga om regionala språk och minoritetsspråk (ECRML). Av de periodiska rapporter som ska tillställas FN försändes rapporterna om konventionen om barnets rättigheter (CRC, 19.7.2017), konventionen om avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor (CEDAW 1.2.2018) och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD, 10.6.2018).

Nedan presenteras de rekommendationer som Finland fick år 2018 gällande verkställandet av internationella människorättskonventioner.

FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD)

Finland fick år 2017 rekommendationer av FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering¹³. År 2018 rapporterade Finland om verkställandet till de delar som kommittén hade begärt. Rapporteringsbegäran gällde stärkandet av det samiska språket, samiskspråkigas

¹² <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5984785=Select/List>

¹³ <https://bit.ly/2HelINF>

tillgång till social- och hälsovård, diskrimineringen av utländska medborgare på grund av ras, hudfärg eller etnisk och nationell bakgrund vid verkställigheten av avlägsnande ur landet, rättsskyddsmedel mot krav på tillbakasändning, förhållandena i mottagningscentralerna och papperslösa personers hälsovårdstjänster.¹⁴

Kommittén framförde en begäran om tilläggsinformation om arbetet för att främja utbildning på samiska och samiskspråkigas tillgång till social- och hälsovårdstjänster, om statistik gällande ansökningar om ovillkorligt förbud mot tillbakasändning klassificerad enligt nationalitet, om papperslösa personers hälsovårdstjänster och om bristerna som observerats i uppföljnings- och utvärderingsprogrammet för det nationella mottagningsystemet. Om dessa rapporteras i Finlands följande periodiska rapportering år 2021.

---

¹⁴ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=7066552>

Europarådets stadga om regionala språk och minoritetsspråk (ECRML)

Europarådets ministerkommittés resolution år 2018 om skyddet för regionala språk och nationella minoritetsspråk i Finland som en del av den periodiska rapporteringen gällande Europarådets språkstadga (ECFML)¹⁵.

Syftet med de övriga rekommendationerna i den sakkunnigrapport som resolutionen bygger på är att eftersträva bättre tillgodoseende av rättigheterna för personer som använder olika språk. Svenskans ställning som det andra nationalspråket är stark, men att använda svenska vid till exempel domstolar och hos förvaltningsmyndigheterna, inom hälso- och sjukvården samt inom socialtjänsterna lyckas inte alltid på grund av att tjänstemännen har bristande språkkunskaper.

---

¹⁵ [https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/reports-and-recommendations#{"28993157":7}}](https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/reports-and-recommendations#{)

I resolutionen rekommenderas att myndigheterna i brådskande ordning

1. fortsättningsvis stärker samiskspråkig utbildning också utanför samernas hembygdsområde, i synnerhet genom att bevilja permanent finansiering för språkbon och vuxenutbildning;
2. vidtar ytterligare åtgärder för att säkerställa svensk- och samiskspråkiga personers tillgång till social- och hälsovårdstjänster;
3. utökar och förbättrar utbildningen för romanitalande lärare, breddar produktionen av läromedel på romani och utökar utbudet av undervisning i romani;
4. vidtar åtgärder för att öka medvetenheten om Finlands regionala språk och minoritetsspråk samt för att öka toleransen mot dem.

Vad gäller det samiska språket har man gjort framsteg i utvecklingen av undervisningsmaterial och språkbonas verksamhet. Det finns dock fortfarande problem med att använda samiska, särskilt inom hälso- och sjukvården och inom socialtjänsterna. Sakkunnigkommittén rekommenderar dessutom att undervisning i samiska bör ordnas också utanför samernas hembygdsområde, där över 60 procent av samerna bor.

Ställningen för romani är svag och behovet av ett program för att främja språkets ställning är akut. Det är numera möjligt att studera romani vid universitet, men i den obligatoriska undervisningen är möjligheterna att studera romani ytterst begränsade.

Även om man år 2017 inledde ett program för att befrämja det karelska språket, ska medvetenheten om minoritetsspråket på det allmänna planet förbättras i undervisningen och i media.

Språkstadgan trädde i Finland i kraft 1998. Den tillämpas på följande språk: svenska, enaresamiska, nordsamiska, skoltsamiska, romani, ryska, tatariska, jiddisch och karelska. Om språkstadgan rapporteras följande gång år 2020 och från och med år 2023 vart femte år i samband med rapporteringen om Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter (FCNM).

4. Klagomål till internationella rättskipnings- eller undersökningsorgan

Klagomål som gäller de mänskliga rättigheterna och kollektiva klagomål behandlas vid FN:s och Europarådets rättskipnings- och undersökningsorgan. Dessa organ är Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (EDMR), Europeiska kommittén för sociala rättigheter (EKSR) och kommittén som övervakar tillgodosendet av rättigheterna i FN:s sju människorättskonventioner.

Nedan presenteras statistik och ytterligare uppgifter om de enskilda och kollektiva klagomålen gällande verkställandet av de internationella människorättskonventionerna.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)

- EIT gav år 2018 inga avgöranden som berör Finland.
- År 2018 var 174 klagomål mot Finland anhängiga vid Europadomstolen. Sammanlagt 170 mål avvisades eller avskrevs.
- Fem klagomål lämnades till regeringen för kommentarer.
- I slutet av året var 20 klagomål mot Finland anhängiga vid domstolen.
- Ett förbud mot verkställighet beviljades för att förhindra tillbakasändning av en person till Irak.

De fem klagomålen som år 2018 överlämnades till regeringen gällde tilläggsbeskattning av pensionsinkomst och tillbakasändning av utlänningar till Irak och Afghanistan.

Verkställandet av de avgöranden som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har träffat övervakas i Europarådet av avdelningen för verkställande av domar¹⁶ och i sista hand av rådets ministerkommitté, vars resolution avslutar behandlingen av ett enskilt avgörande. Behandlingen avslutas när det kan konstateras att avgörandets alla delområden (penningmässig ersättning, rättelse, ändring i lagstiftningen o.d.) har slutförts. För Finlands del pågick övervakningen av 29 öppna ärenden i slutet av år 2018¹⁷. Att ärendena som gällde Finland fortfarande var öppna berodde i huvudsak på anhopningen av ärenden i ministerkommittén.

¹⁶ <https://www.coe.int/en/web/execution/home>

¹⁷ <https://rm.coe.int/1680709748> och [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{"sort":\["EXECJudgmentDate Descending"\],"EXECDocumentTypeCollection":\["CEC"\],"EXECLanguage":\["ENG"\],"EXECState":\["FIN"\],"EXECIsClosed":\["False"\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{)

Europeiska kommittén för sociala rättigheter (EKSR)

- I Europeiska kommittén för sociala rättigheter anhängiggjordes två nya klagomål.
- Av de klagomål som tidigare tagits för utredning var två anhängiga.
- Kommittén utredde verkställandet av fem tidigare avgöranden.

Som nytt klagomål anhängiggjordes, **No. 163/2018 ATTAC ry, Globaali sosiaalityö ry and Maan ystävät ry v. Finland** som gäller effekterna av förhandlingsprocessen om frihandelsavtalet mellan Europeiska unionen och Kanada (CETA) i Finland på de rättigheter som Europeiska sociala stadgan tryggar.¹⁸ Också klagomål **no.** är anhängigt. **172/2018 Finnish Society of Social Rights v. Finland**, enligt vilket Finland bryter mot bestämmelserna i stadgan genom att hålla beloppen för den sociala tryggheten och de sociala förmånerna på för låg nivå. Beslut huruvida klagomålet tas upp till prövning har ännu inte fattats.

Ärendena som redan tidigare har tagits till prövning **No. Central Union for Child Welfare (CUCW) v. Finland:** och **No. 129/2016 University Women of Europe (UWE) v. Finland** gäller begränsningar i småbarnspedagogiken år 2016 och löneojämlikheten mellan könen. Det senare klagomålet gjordes av en paraplyorganisation mot 15 medlemsländer.

I enlighet med ändringen i förfarings sättet som kommittén gjorde år 2014 lämnade Finland ingen periodisk rapport år 2018. Däremot granskade kommittén verkställandet av avgörandena i fem tidigare kollektiva klagomål¹⁹. Följande ärenden var under prövning: **Association of Care Giving Relatives and Friends v. Finland**, klagomål 70/2011 och 71/2011 (avgörande 4 december 2012), **Finnish Society**

of Social Rights v. Finland, klagomål 88/2012 (9 september 2014), 106/2014 (8 september 2016) och 108/2014 (8 december 2016).

De ärenden för vilka verkställandet övervakades gällde stöd för närståendevårdare, serviceboende, klientavgifter, utkomststöd, socialskydd, arbetsmarknadsstöd, olaglig uppsägning och återställande av anställningsförhållande. Beträffande alla dessa hade kommittén konstaterat diskriminering av rättigheterna som garanteras i den Europeiska sociala stadgan. Kommittén konstaterade att verkställandet hittills har varit otillräckligt beträffande alla fall²⁰.

FN:s besöksorgan för utredning av enskilda klagomål

- FN:s besöksorgan för konventionerna gav under år 2018 ett avgörande som gäller Finland.
- Kommittéerna sände fyra nya enskilda klagomål till regeringen för utlåtande.
- I slutet av året var tretton klagomål anhängiga.

FN:s kommitté för avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor (CEDAW) ansåg i mars 2018 i ärendet J.I. (**No. 103-2016**) att det inte fanns några grunder för att överföra vårdnaden av barnet från barnets mamma till barnets pappa och att rättsinstanserna inte tillräckligt beaktade våldet i hemmet som mamman upplevt och att pappan dömts för våld.

²⁰ <https://www.ihmisoiikeuskeskus.fi/?x5822114=7412163>

¹⁸ Klagomålet avvisades i januari 2019.

¹⁹ <https://rm.coe.int/findings-2018-on-collective-complaints/168091f0c7>

I slutet av år 2018 var följande tretton klagomål som gäller Finland anhängiga²¹:

- Kommittén för avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD-kommittén)
  - Nuorgam och övriga, HFD:s beslut om godkännande av sametinget i vallängden
- Människorättskommittén (CCPR-kommittén)
  - Näkkäljärvi och övriga (nr 2950/2017) och Sanila-Aikio (nr 2668/2015), HFD:s beslut om godkännande av sametinget i vallängden²²
  - S.H., omhändertagande av barn och umgängesrätt
  - A.R., tillbakasändning till Pakistan
- Kommittén för avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor (CEDAW-kommittén)
  - M.M. och övriga (nr 111/2017), våld mot kvinnor och våld i hemmet
- Kommittén mot tortyr (CAT-kommittén)
  - P.A. (tillbakasändning till Sri Lanka), M.H.J. (tillbakasändning till Irak), D.M. (tillbakasändning till Afghanistan)
- Kommittén för barnets rättigheter (CRC-kommittén)
  - E.J. och M.J. (nr 6/2016), omhändertagande av barn och umgängesrätt
  - M.H. (nr 23/2017), omskärelse av pojkar
  - A.B. (nr 51/2018), tillbakasändning av föräldrar av samma kön och deras barn till Ryssland
- Kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD-kommittén)
  - S.K. (nr 46/2018) personlig assistans och självständigt boende.
- Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-kommittén)
  - svaromål beträffande klagomål mot Finland har aldrig begärts

---

21 uppgifterna har fåtts från enheten för människorättsdomstols- och människorättskonventionsärenden vid utrikesministeriet och FN:s webbplats

22 I avgörandet som offentliggjordes 1.2.2019 konstaterades diskriminering i ifrågavarande klagomål.

4 Specialuppgift - främjande och övervakning av genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

1. Nationell mekanism och myndighetssamarbete i enlighet med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning²³

Enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska parterna (de stater som har ratificerat konventionen) utnämna eller upprätta en oberoende mekanism för att främja, skydda och följa upp verkställandet av konventionen. I Finland sköter den nationella människorättsinstitutionen (NHRI), som består av Människorättscentret och dess människorättsdelegation, uppgifterna i den oberoende mekanismen tillsammans med JO.

Människorättscentret och myndighetsaktörerna (social- och hälsovårdsministeriet och utrikesministeriet), som fungerar som den nationella kontaktpunkten i enlighet med artikel 33.1 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, sammanträdde tre gången under verksamhetsperioden. Avsikten med sammanträdena är att se till att myndighetsaktörerna har aktuell information om varandras planer och funktioner och att stärka samarbetet mellan myndigheter när det gäller att främja och följa upp det nationella verkställandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

En sakkunnig på Människorättscentret utnämndes till sakkunnigmedlem i delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (VANE). VANE fungerar som samordningsmekanism i enlighet med artikel 33 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Detta förbättrade den

tväradministrativa uppföljningen av åtgärderna för att verkställa konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Människorättscentret inledde tillsammans med JO förberedelserna inför ett utbildningsprojekt med syftet att stärka självbestämmanderätten för personer med utvecklingsstörning beträffande boendeservice. Som en del av projektet deltog Människorättscentrets experter i justitieombudsmannens inspektioner vid boendeenheter för personer med utvecklingsstörning. Syftet med deltagandet var att reda ut hurudana erfarenheter och synsätt boendeservicepersonal och -ledning har om självbestämmanderätt och personer med utvecklingsstörning. Dessutom ordnades möten tillsammans med ASPA-stiftelsen, som producerar boendeservice, Kommunförbundet, Regionförvaltningsverket i Södra Finland, Valvira och Servicestiftelsen för personer med utvecklingsstörning. Under mötena diskuterades centrala problem och brister i tillgodoseendet av självbestämmanderätten och möjliga metoder för att öka kunskapen inom boendeservicen.

Prioriteringarna i Människorättscentrets arbete för personer med funktionsnedsättning 2016-2019

- främjande av delaktigheten i samhället,
- främjande av jämlikhet,
- främjande av delaktigheten i beslutsfattande,
- främjande av självbestämmanderätten och
- Insamling av information om uppföljningen av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

²³ <https://www.manniskorattscentret.fi/rattigheter-for-personer-med-fun/>

2. Främjande av delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning

En av Människorättscentrets prioriteter inom arbetet för personer med funktionsnedsättning är att främja delaktigheten i samhället för dessa personer och öka den bredare allmänhetens medvetenhet om deras rättigheter.

Människorättscentret var med och ordnade evenemanget Jämlikar i arbetslivet i Mäskentrum i Helsingfors. Under evenemanget behandlades aktuella frågor som gäller personer med funktionsnedsättning och deras delaktighet i arbetslivet. Man ansåg att bland annat brist på kunskap och attityder är hinder för jämlikhet i arbetslivet. De ständiga förändringarna i arbetslivet bedömde man att leder till extra utmaningar. För att främja att personer med funktionsnedsättning ska sysselsättas eller kunna sysselsätta sig själv lyfte man fram behovet av attitydfostran.

Människorättscentret genomförde medie-kampanjen Alla har rätt till måndagar i samarbete med diskrimineringsombudsmannen. Målet med kampanjen var att ändra attityderna gentemot personer med funktionsnedsättning i samhället och att öka dessa personers delaktighet i arbetslivet. Under tre veckors tid distribuerades kampanjvideor och -material i olika kanaler i sociala medier. I samband med kampanjen publicerades en text av Människorättscentrets direktör Sirpa Rautio och diskrimineringsombudsman Kirsi Pimiä om sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning i Helsingin Sanomat.

Den 10 december 2018 ordnade Människorättscentret tillsammans med delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (VANE) ett evenemang för medlemmar i de kommunala råden för personer med funktionsnedsättning. Under evenemanget diskuterades möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga och att påverka på kommunnivå. Anförandet som en representant från Sveriges myndighet för delaktighet höll om delaktighet i det svenska samhäl-

Specialteman för år 2018:

Möjligheter för personer med funktionsnedsättning att delta i arbetslivet och beslutsfattande som gäller dem själva.

let för personer med funktionsnedsättning gav diskussionen nya synvinklar. Deltagarna delade aktivt med sig av sina erfarenheter, både där man lyckats och där man stött på utmaningar, från sitt arbete inom rådet för personer med funktionsnedsättning. Deltagarna ansåg att det var viktigt att de allmänna kommentarer om delaktighet som Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning utarbetade får en stor spridning.

Den internationella FN-dagen för mänskliga rättigheter och FN-dagen för personer med funktionsnedsättning till ära placerade Människorättscentret ut infotrianglar på borden i riksdagens restauranger med information om 70-årsjubileumet för FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och bl.a. rätten till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Vad gäller det sistnämnda uppmuntra- des alla att se till att riksdagsvalkampanjerna är tillgängliga utan hinder.

3. Uppföljning av tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Upplevelsen hos personer med funktionsnedsättning av hur deras rättigheter tillgodoses utreddes med en webbenkät. Ungefär 2 000 personer med funktionsnedsättning från olika delar av Finland svarade på enkäten.

Inom uppföljningen har fokus för åtgärderna legat på att genomföra två enkäter. Människorättscentret genomförde tillsammans med Handikappforum rf en webbenkät om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Sammanställningen och tolkningen av enkätens resultat inleddes i slutet av året. Resultaten används bl.a. för Människorättscentrets främjande arbete och särskilt för utbildningsmaterial om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Människorättscentret planerade i samarbete med justitieministeriet en nationell barometerundersökning om de grundläggande rättigheterna. Undersökningen utförs i form av en nationell extra enkät i samband med Fundamental Rights Survey-undersökningen som EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) genomför. Den extra enkäten riktas till personer med funktionsnedsättning och till utvalda språkminoriteter (svenska, ryska och arabiska). Resultatet av undersökningen är jämförbar information om situationen för personer med funktionsnedsättning och för språkliga minoriteter beträffande vissa grundläggande rättigheter i förhållande till majoritetsbefolkningens situation. tillanteseen.

4. Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) och teamet för personer med funktionsnedsättning vid JO:s kansli

Enligt artikel 33.3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.

Under människorättsdelegationen finns den permanenta sektionen människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) vars uppgift är att arbeta för delaktighet. Kommittén kan lägga fram förslag och framföra sina åsikter till JO och Människorättscentret om hur dessa kunde förbättra tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning och främja verkställandet av konventionen. Kommittén kan också föreslå att människorättsdelegationen behandlar frågor med anknytning till rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

VIOK sammanträdde sex gånger under år 2018. VIOK utarbetade ett eget utlåtande för Finlands regerings periodiska rapport till CRPD-kommittén. Därtill utarbetade VIOK på begäran av Människorättscentret ett sakkunnigutlåtande i anslutning till justiekanslerns begäran om utlåtande i ett ärende som gällde genomförande av hygieniska åtgärder i boendeservice för personer med funktionsnedsättning.

VIOK bidrog också till människorättsdelegationens arbete genom att göra en sammanställning över problemen med anknytning till grundläggande och mänskliga rättigheterna som är aktuella för personer med funktionsnedsättning. Efter att IOV:s viceordförande och VIOK:s ordförande Kalle Könkkölä avled i september 2018, föreslog kommittén för Människorättscentret och JO att ett årligt Kalle Könkkölä-symposium börjar ordnas.

Under verksamhetsperioden sammanträdde teamet för personer med funktionsnedsättning fem gånger. Under sammanträdena planerades innehållet i webbsidorna om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning som publiceras på Människorättscentrets och JO:s webbplatser, diskuterades valet av inspektionsobjekt och genomförandet av inspektionerna, uppdaterades strategin för teamet för personer med funktionsnedsättning och planerades ett gemensamt utbildningsprojekt med syfte att stärka självbestämmanderätten för personer med utvecklingsstörning vad gäller boendeservicen. Teamet för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ordnade under verksamhetsperioden ett utbildningsevenemang om nuläget i funktionshinderservicen. Högsta förvaltningsdomstolens justitiesekreterare föreläste om tillämpningspraxisen inom funktionshinderservicen i ljuset av HFD:s rättspraxis och Invalidförbundets jurist beskrev tillståndet för funktionshinderservicen ur en organisationsjurists perspektiv.

5. Deltagande i internationell verksamhet som gäller rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Människorättscentret strävar efter att skapa mervärde i sin verksamhet genom att delta i NHRI-samarbetet och i internationella organisationers och EU:s verksamhet för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Genom att samarbeta internationellt strävar Människorättscentret i synnerhet efter att nå en djupare substanskompetens och identifiera god praxis. På GANHRI:s årskonferens utgjorde de nationella människorättsinstitutionernas roll i främjandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ett tema. Konferensen ordnades i samarbete med

kommittén som övervakar konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD-kommittén).

Människorättscentret deltog i partsmötet för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i och i den allmänna diskussionsdagen ("Day of General Discussion"), som ordnades före konferensen. Under diskussionsdagen behandlades utkastet till allmänna kommentarer till artiklarna 4(3) och 33(3), som CRPD-kommittén utarbetat. Människorättscentret, ENNHRI:s CRPD-arbetsgrupp och GANHRI utarbetade ett gemensamt utlåtande om utkastet till allmänna kommentarer. Människorättscentret höll också ett anförande om de centrala utvecklingsobjekten i utkastet ur vårt nationella perspektiv. Under GANHRI:s sidoevenemang till partsmötet deltog Människorättscentret i paneldiskussionen om uppföljningen av verkställandet.

Människorättscentret deltog i utbildningen för ENNHRI:s CRPD-arbetsgrupp. Temat för utbildningen var samarbete med CRPD-kommittén. I utbildningen deltog bland annat medlemmar från CRPD-kommittén och kommitténs sekretariat. Under utbildningen presenterades god praxis för hur nationella människorättsinstitutioner kan samarbeta med kommittén när det gäller periodisk rapportering.

5 Temaartikel: Uppföljning av verkställandet av internationella människorättskonventioner och reformer i rapporteringsförfarandena

1. Uppföljning av verkställandet av internationella människorättskonventioner

Statsmakten är skyldig att respektera, skydda och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Statsmakten bör verkställa sina internationella åtaganden och främja jämlikt tillgodoseende av grundläggande och mänskliga rättigheter för alla personer i sin inflytelsesfär.

Att klargöra huruvida statsmakten har lyckats i sin uppgift förutsätter kontinuerlig och täckande uppföljning av kvaliteten på tillgodoseendet av individens grundläggande och mänskliga rättigheter. Uppföljningen innebär därför att information om tillgodoseendet av rättigheterna regelbundet samlas in och att en aktuell lägesbild om tillgodoseendet av rättigheterna skapas. Detta förutsätter till exempel att insamlingen av nationell information utvecklas så att relevant och på olika sätt tillräckligt noggrant klassificerad information (enligt kön, ålder, modersmål, nationalitet osv.) med avseende på de grundläggande och mänskliga rättigheterna samlas in. På basis av högklassiga och tillräckligt täckande och specificerade uppföljningsuppgifter kan man se hur rättigheterna tillgodoses formellt och i verkligheten för personer i olika grupper vid respektive tidpunkt. Luckor i kunskapsbasen kan fyllas med hjälp av undersökningar och utredningar. De främjande åtgärderna utvecklas och inriktas utgående från all tillgänglig information.

”Syftet med uppföljning är att se till att de beslut som har fattats av mekanismer och organ för mänskliga rättigheter genomförs för att för alla människor förverkliga alla mänskliga rättigheter och stärka respekten för och skyddet av dem.”

Råd om hur man följer FN:s rekommendationer om mänskliga rättigheter, en praktisk handbok för civilsamhället, 2013

Teman för insamlingen av information

- Framsteg i fråga om att verkställa konventionsförpliktelser (utgångsläge - nuläge)
- Brister i fråga om att verkställa konventionsförpliktelser (nuläge - målläge)
- Utmaningar i fråga om att tillgodose rättigheter (formellt rättsskydd - verkligt rättsskydd).

På nationellt plan utförs uppföljningen av statsmakten själv, flertalet myndighetsaktörer (inklusive Människorättscentret) och oberoende specialombudsmän samt medborgarorganisationer, den privata sektorn och till och med privatpersoner. Uppföljningsuppgifter fås med hjälp av bl.a. enkäter, utredningar och olika slags undersökningar men också via myndighetstillsynen. I Finland finns dessutom två högsta laglighetsövervakare; statsrådets justitiekansler och riksdagens justitieombudsman, som övervakar lagligheten i myndigheternas och tjänstemännens verksamhet och samtidigt även tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i myndighetsverksamheten.

De internationella tillsynsmekanismerna när det gäller verkställandet av människorättskonventioner fastställs som regel i själva konventionerna. Ofta innebär det att särskilda besöksorgan inrättas. På nationellt plan utförs tillsynen av bl.a. FN, ER och deras besöksorgan för konventionerna. Till besöksorganens uppgifter hör att handlägga de periodiska rapporter som staterna regelbundet lämnar in om det nationella verkställandet av konventionerna och att ge rekommendationer för bättre tillgodoseende av konventionerna. Besöksorganen ger också sakkunnigutlåtanden som styr tolkningen av konventionerna och prövar enskilda eller kollektiva klagomål beträffande vissa konventioner.

Därtill behövs dock bedömning som utförs av oberoende och opartiska aktörer inom landet av tillgodoseendet av rättigheterna. Den uppföljning som den nationella människorättsinstitutionen (NHRI) utför är en del av den här bedömningen.

2. Människorättscentrets uppföljnings- och rapporteringsverksamhet

- Med hjälp av uppföljningsuppgifterna inriktas den strategiska planeringen och prioriteras åtgärderna.
- Människorättscentrets åtgärder (initiativ, yttranden inklusive den periodiska rapporteringen) grundar sig på uppföljningsuppgifterna i arbetet för att främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna.
- Bristen på uppföljningsuppgifter om något ämnesområde kan ge orsak att göra en egen utredning.
- Med hjälp av uppföljningsuppgifterna bedöms effekterna av olika aktörers åtgärder och politiska verksamhet samt åtgärdsprogrammen på tillgodoseendet av individens rättigheter.

Val av uppföljningsteman

Till Människorättscentrets centrala uppgifter hör att följa upp tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter. Målen för Människorättscentrets uppföljning har fastställts i dess strategi. De kortsiktiga målen, prioriteringarna och planerade åtgärderna skrivs in i handlingsplanen som godkänns för ett år åt gången. I planeringen ingår uppföljning på nationellt plan, deltagande i internationella uppföljningsprocesser, utnyttjande av databaser och indikatorer, utvidgning av nätverk och processer och valda aktuella prioriteter.

Människorättscentret följer i huvudsak upp utvecklingen inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna inom landet. Den internationella utvecklingen inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna följs upp i synnerhet då det finns beröringspunkter med arbetet inom landet. Människorättscentret strävar efter att främja diskussionen och hitta möjliga lösningar på problem inom landet när det gäller tillgodoseendet av rättigheterna.

I valet av teman beaktas i synnerhet sådant som det saknas forskningsuppgifter om eller sådant som av någon annan anledning kräver särskild uppmärksamhet på grund av brister i bl.a. lagstiftningsprojekten, den internationella utvecklingen, aktualiteten i den periodiska rapporteringen eller annars i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Också diskriminering på flera grunder och tvärsektorieella teman gällande de grundläggande och mänskliga rättigheterna, som har beröringspunkter med många förvaltningsområden eller relaterar till många former av grundläggande och mänskliga rättigheter, är lämpliga prioriteringar för Människorättscentret.

Därför ligger fokus på sådana teman och rättigheter, vars tillgodoseende ingen specifik specialombudsman eller annan tillsynsman främjar och följer upp. På valet av teman inverkar också specialuppgiften som oberoende struktur som den nationella människorättsinstitutionen tilldelats i enlighet med artikel 33 i FN:s konvention om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning för att främja, trygga och följa upp att konventionen verkställs. Dessutom har riksdagen beviljat JO:s kansli och Människorättscentret tilläggsanslag för år 2019 för att främja och följa upp att i synnerhet äldre personers rättigheter tillgodoses.

Skaffande och användning av uppföljningsuppgifter

Människorättscentret kartlägger uppföljningsbehoven samt tillförlitliga och oberoende informationskällor, där uppgifter finns att tillgå. Om tillräckliga uppgifter inte är tillgängliga kan Människorättscentret göra egna utredningar och skriva egna rapporter om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, eventuella problemområden och strukturella förändringsbehov. Innehållet i de rekommendationer och avgöranden som olika rättskipnings- och besöksorgan tillställt Finland samt det nationella verkställandet av dem utgör en väsentlig del av uppföljningsuppgifterna.

Oberoende och opartiska uppföljnings-

uppgifter är till hjälp då Människorättscentret utvecklar sina egna åtgärder för att främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna (initiativ, yttranden inklusive den periodiska rapporteringen). Med hjälp av uppföljningsuppgifterna bedöms effekterna på tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna av olika aktörers åtgärder och politiska verksamhet samt av åtgärdsprogrammen.

Uppföljningsuppgifterna kan också främja saklig och faktagrundad diskussion om de grundläggande och mänskliga rättigheterna och tillgodoseendet av dem. Aktuella uppföljningsuppgifter främjar medvetenheten bland samhällsaktörerna om de grundläggande och mänskliga rättigheterna och hjälper också medborgarna och medborgarorganisationerna att effektivare delta i arbetet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Samarbete och främjande av genomslagskraften

Människorättscentrets uppföljningsarbete förutsätter samarbete med tillförlitliga och kompetenta aktörer. För att främja uppföljningsarbetets genomslagskraft uppmanar Människorättscentret olika aktörer till samarbete men även till att självständigt delta i bl.a. den periodiska rapporteringen och verksamheten förknippad med den på nationellt och internationellt plan. Människorättscentret strävar efter att främja kompetensen inom det här området.

3. Periodisk rapportering om tillgodoseendet av internationella människorättskonventioner

Periodisk rapportering²⁴

Finland har förbundit sig till sju människorättskonventioner givna av Förenta Nationerna. Varje konvention har ett eget besöksorgan, som övervakar att konventionsstaterna följer den. Finland är förpliktigt att periodiskt rapportera till övervakningsorganen hur avtalsklausulerna efterföljs. När det gäller Europarådet är Finland förpliktigt att rapportera om hur fyra människorättskonventioner följs.

Tidpunkterna för när de periodiska rapporterna ska lämnas in fastlås i allmänhet redan i själva konventionen. Tidsintervallen för rapporteringen varierar mellan ett och fem år. Förutom den periodiska rapporteringen har de flesta övervakningsorgan rätt att på begäran få mera information om hur konventionen tillämpas.

De periodiska rapporterna granskas i den kommitté, i vars uppgifter det för varje specifik konvention ingår. För de flesta konventionerna ordnas en muntlig utfrågning av regeringen. I utfrågningen deltar förutom en representant för den enhet vid utrikesministeriet som ansvarar för rapporteringen också representanter för andra ministerier och ofta också en medlem från riksdagens grundlagsutskott. Den nationella människorättsinstitutionen deltar självständigt också såväl i rapporteringen som i utfrågningarna.

---

24 <https://www.manniskorattscentret.fi/uppfoljning/periodiskgranskning-fn-europarad/> och <https://um.fi/konventioner-och-rapporter-om-manskliga-rattigheter>

Efter att rapporten granskats drar kommittén sina slutsatser och ger sina rekommendationer. Regeringen rapporterar om hur dessa verkställs senast i samband med följande periodiska rapport.

Kommitténs rekommendationer, de periodiska rapporterna och material i anknytning till dem översätts till nationalspråken (rapporterna endast selektivt), publiceras bl.a. på utrikesministeriets webbplats och distribueras i stor omfattning till stats- och kommunalförvaltningen samt bl.a. till medborgarorganisationerna.

För vissa konventioner lämnar man in mellanrapporter om hur rekommendationerna verkställs till kommittén redan innan följande periodiska rapport, ungefär sex till tolv månader efter att rekommendationerna getts. För andra rapporterar man enligt tidtabellen i samband med följande periodiska rapport

Medborgarorganisationerna deltar i rapporteringen

Finlands regering uppmuntrar medborgarorganisationerna att aktivt delta i rapporteringen. Så är inte fallet i alla länder. När arbetet med att bereda rapporten inleds i Finland, begär regeringen utlåtanden om de teman som kommer att tas upp i rapporten. I samband med att utkastet till rapporten utarbetas bjuder regeringen in representanter från medborgarorganisationerna för att diskutera och kommentera rapportens innehåll innan den får sin slutliga utformning. Medborgarorganisationerna uppmuntras också att delta i så kallade skuggrapporter och att lämna in parallella rapporter direkt till besöksorganen.

Människorättscentret för sin del arbetar för att medborgarorganisationerna ska delta genom att informera om tidtabeller och vid behov ordna evenemang och utbildning om rapporteringsprocesserna.

Människorättskonventioner som Finland rapporterar om till FN

- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (1965) (CERD)
- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (1966) (CCPR)
- Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966) (CESCR)
- Konventionen om avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor (1979) (CEDAW)
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (1984) (CAT)
- Konventionen om barnets rättigheter (1989) och dess tilläggsprotokoll (CRC)
- Konventioner om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning (2006) (CRPD)

- FN:s råd för mänskliga rättigheters universella periodiska granskning (UPR).

Människorättskonventioner som Finland rapporterar om till Europarådet

- Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (1995) (FCNM)
- Stadgan om regionala språk och minoritetsspråk (1992) (ECRML)
- Den förnyade Europeiska sociala stadgan (1996) (ESC)
- Konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (2011) (den s.k. Istanbulkonventionen)

- Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) övervakar temavis och periodiskt Europarådets medlemsstater

4. Reformen i den periodiska rapporteringen och utveckling av uppföljningen

Uppföljningens utvecklingslinjer

- bättre tillgång till uppföljningsresultaten (nya databaser, korsindexering osv.)
- förenhetligade rapporteringscykler
- reformer i rapporteringsförfarandena
- bättre riktning av rekommendationerna

FN:s och Europarådets periodiska rapportering utvecklas. Medlemsstaterna har redan länge lidit av att rapporteringen upplevs som utmatande och att de allmänna attityderna mot mänskliga rättigheter, de folkrättsligt bindande skyldigheterna förknippade med dem och rapporteringen av hur de verkställs är negativare eller nonchalantare än tidigare. Rapporter lämnas in för sent för behandling eller inte alls. Detta försvårar i sin tur besöksorganens möjligheter till aktuell granskning av staterna. Uppföljningssystemets funktion och trovärdighet tar skada. Därför har olika aktörer varit tvungna att överväga nya tillvägagångssätt.

För en del av Europarådets konventioner är rapporteringscykeln så kort att de föregående rekommendationerna knappt har hunnit tas emot innan tidsfristen för följande rapport löper ut. År 2018 förenhetligades rapporteringen gällande ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (FCNM) och språkstadgan (ECRML) så att t.ex. Finland rapporterar om dem samtidigt vart femte år från och med år 2023.

I den traditionella FN-rapporteringen lämnar medlemsstaterna, de nationella människorättsinstitutionerna och medborgarorganisationerna in sina rapporter vid en fastställd tidpunkt till kommittén. Därefter studerar kommittén rapporterna och annat material och utarbetar utgående från dem en lista med frågor (list of issues) om teman som presenteras för regeringen under en utfrågning. Regeringen och andra nationella aktörer kan svara skriftligt på frågorna. Regeringen och den nationella

människorättsinstitutionen kan även svara muntligt inför kommittén.

Under de senaste åren har en del av kommittéerna som övervakar verkställandet av FN-konventionerna tagit i bruk ett s.k. förenklat rapporteringsförfarande. I det förenklade rapporteringsförfarandet lämnar kommittén en lista med temafrågor (list of issues prior to reporting, LOIPR) till regeringen. Regeringens svar på frågorna bildar den periodiska rapporten. På så sätt kan kommittén på förhand styra de teman som ingår i rapporten. De nationella människorättsinstitutionerna och medborgarorganisationerna kan i sina utlåtanden sträva efter att påverka listans teman men också de teman som lyfts fram vid utfrågningen efter att regeringen har lämnat in rapporten. Den förnyade rapporteringen är enklare för regeringen och kommittén får information om önskade aktuella teman, även om den ökar kommitténs arbetsmängd. Finland har godkänt ett förenklat rapporteringsförfarande för MP-, ESK- och CAT-konventionerna.

Kommittéerna håller på att utveckla och förenhetliga sina tillvägagångssätt för att få en bättre helhetsbild och för att möjliggöra aktuellare behandling av rapporterna. Till hjälp i bl.a. detta är olika tekniska lösningar, såsom FN:s Universal Human Rights Index²⁵, CCPR-databaserna²⁶ och National Recommendation Tracking Database (NRTD)²⁷, som utvecklas för kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, samt European Fundamental Rights Information System (EFRIS)²⁸, som utvecklas för EU:s byrå för grundläggande rättigheter och som även täcker FN:s besöksorgans rekommendationer. Kommittéernas samarbete kommer också att utökas och preciseras som resultat²⁹ av den pågående reformprocess som gäller besöksorganen (Treaty Body Reform 2020³⁰).

25 <https://uhri.ohchr.org/en/summary/country>

26 <http://ccprcentre.org/country/finland>

27 https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/UPR/National_Mechanisms_Reporting_Follow-up.pdf

28 <https://fra.europa.eu/en/project/2018/eu-fundamental-rights-information-system-efris/monitoring-mechanisms>

29 <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRTD/Pages/TBStrengthening.aspx>

30 <https://www.geneva-academy.ch/tb-review-2020>

5. UPR - Universell periodisk granskning³¹

Utöver den periodiska rapporteringen har FN:s råd för mänskliga rättigheter på sina sammanträden tillämpat universell periodisk granskning (Universal Periodic Review, UPR) sedan år 2006. UPR är en mellanstatlig politisk granskningsmekanism, som inte kan jämföras med den övervakning som görs av FN:s besöksorgan. Granskningen grundar sig på statens egen nationella rapport, uppgifter från FN:s människorättsmekanismer samt på rapporter av den nationella institutionen för mänskliga rättigheter, medborgarorganisationerna och andra aktörer.

I UPR-processen kan alla medlemsstater i FN med intervaller på fyra och ett halvt år ställa frågor till den medlemsstat som är föremål för granskningen om situationen beträffande de mänskliga rättigheterna och ge rekommendationer för att främja och skydda rättigheterna i den ifrågavarande staten. Den stat som är föremål för granskningen kan antingen godkänna (accept) rekommendationerna eller notera dem (note). Utrikesministeriet koordinerar utarbetandet av Finlands nationella rapport och förberedelserna för granskningen av Finland.

UPR-processens tredje omgång inleddes i maj 2017 och varar till och med år 2021. År 2017 granskades människorättsinstitutionen i Finland för tredje gången i den universella periodiska granskningen på UPR-arbetsgruppens (Universal Periodic Review, UPR) 27:e sammanträde i Geneve i maj 2017. UPR-arbetsgruppen lyder under FN:s råd för mänskliga rättigheter. Finland fick sammanlagt 153 rekommendationer av 70 stater.³² Finland lämnar en mellanrapport i november 2019. Rekommendationernas beröringspunkter med målen för hållbar utveckling kan studeras i bl.a. UPR-SDG Data Explorer-databasen.³³

I rollen av representant för det nationella människorättsinstitutet (NHRI) deltog Människorättscentret för första gången i processen genom att lämna en rapport för Finlands universella periodiska granskning (UPR) år 2017³⁴.

6. Klagomål till internationella rättsskipnings- eller undersökningsorgan

Om en finländsk myndighet med sin verksamhet kränker de mänskliga rättigheterna som tryggas med en människorättskonvention för en person och alla nationella rättsmedel har utnyttjats (vanligen är ärendet antingen avgjort eller också har HD eller HFD inte beviljat besvärstillstånd) kan en privatperson eller en juridisk person anföra ett klagomål som gäller de mänskliga rättigheterna mot finska staten.

Klagomål som gäller de mänskliga rättigheterna behandlas vid FN:s och Europarådets rättsskipnings- och undersökningsorgan. Organens behörighet utgår från de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter som Finland har undertecknat och satt i kraft nationellt. Utrikesministeriet representerar finska staten i de internationella rättstillämpande och undersökande organen.

Avgöranden av internationella rättsskipnings- och övervakningsorgan som gäller enskilda och kollektiva klagomål liksom också verksamheten i de organ som övervakar verkställigheten av avgörandena innehåller utöver avgörandena i enskilda fall också principer och tolkningar som är viktiga på ett mera allmänt plan.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (EDMR) undersöker enskilda klagomål som gäller kränkningar av Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna³⁵. Europeiska kommittén för sociala rättigheter³⁶ behandlar med stöd av den förnyade Europeiska sociala stadgan³⁷ kollektiva klagomål, som

31 <https://www.manniskorattscentret.fi/uppfoljning/upr-fn-s-universella-periodiska/>, <https://um.fi/finland-i-fn-s-periodiska-granskning-2017> och <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRMain.aspx>

32 <https://www.upr-info.org/en/review/Finland>

33 <http://upr.humanrights.dk/taxonomy/term/414>

34 <https://bit.ly/2TyRbBN>

35 <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

36 <https://www.coe.int/en/web/turin-european-social-charter>

37 <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080>

arbetsmarknadsparterna och medborgarorganisationer, men inte privatpersoner, kan anföra.

En dom som domstolen för de mänskliga rättigheterna avger är juridiskt bindande för svarandestaten. Vid brott mot Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna har domstolen rätt att förordna att den stat som har brutit mot konventionen ska betala ersättning till klaganden. Ersättningen kan innefatta exempelvis skadestånd och ersättning för rättegångskostnader. Dessa avgöranden kan inte direkt häva eller ändra beslut som fattats inom landet. För andra besöksorgans del har avgörandena karaktären av rekommendationer och är moraliskt bindande.

Kränkningar av rättigheter som tryggas genom FN:s olika människorättskonventioner behandlas för Finlands del i sju kommittéer som lyder under FN.³⁸

- Kommittén för avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD-kommittén)
- Människorättskommittén (CCPR-kommittén)
- Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-kommittén)
- Kommittén för avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor (CEDAW-kommittén)
- Kommittén mot tortyr (CAT-kommittén)
- Kommittén för barnets rättigheter (CRC-kommittén)
- Kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD-kommittén)

Kränkningar av de mänskliga rättigheterna behandlas förutom av besöksorganen även av en del andra aktörer inom FN. Deras huvudsakliga uppgift är dock inte att behandla klagomål utan att blottlägga förhållanden i länderna och allmänna trender. I dessa arbetsgrupper och kommittéer är processer som berör Finland väldigt sällan anhängiga.

I många länder har under de senaste åren diskussionen om betydelsen av internationella besöksorgans avgöranden ökat och i synnerhet om hur bindande EDMR-avgörandena är nationellt. Utvecklingen är oroväckande och målsättningen med den är att försämra det internationella övervakningssystemet, vilket i sin tur möjliggör försvagandet av rättsstatsprincipen och att tillgodoseendet av medborgarnas mänskliga rättigheter vittrar sönder. Finland stöder starkt bl.a. EDMR:s verksamhet och deltar i reformeringen av dess verksamhet inifrån samt främjar med alla medel att dess avgöranden fortsättningsvis ska vara juridiskt bindande.

38 <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/TreatyBodies.aspx>

Bilaga 1.

Människorättscentrets personal 2018

Direktör

Sirpa Rautio, ordförande för människorättsdelegationen (2012-2016, 2016-2020)

Sakkunniga

Mikko Joronen, rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2016-)

Kristiina Kouros, , människorättsfostran och människorättsutbildning, företags samhällsansvar (2012-)

Leena Leikas, sekreterare för människorättsdelegationen, uppföljning (2012-)

Biträdande sakkunniga och praktikanter

Elina Hakala, tf. biträdande sakkunnig (1.12.2013-31.10.2017)

och koordinator för internationella ärenden (1.11.2017-31.10.2019)

Emilia Hannuksela, praktikant (12.12.2016-12.3.2017)

och tf. biträdande sakkunnig (13.3.2017-31.3.2018)

Tuija Kasa, praktikant (1.5.-31.10.2017)

och tf. biträdande sakkunnig (1.11.-30.6.2018)

Bilaga 2.

Medlemmar i kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

1. **Kalle Könkkölä**, ordförande, Tröskeln rf (d. 11.09.2018)
2. **Elina Nieminen**, viceordförande, Invalidförbundet
3. **Markku Jokinen**, medlem, Finlands Dövas Förbund
4. **Antti Teittinen**, medlem, Förbundet Utvecklingsstörning
5. **Riku Virtanen**, medlem, Åbo Akademi Institutet för mänskliga rättigheter

I mars 2018 kompletterades VIOK med fem medlemmar som inte ingår i människorättsdelegationen

6. **Sanna Ahola**, utomstående sakkunnig, THL
7. **Milla Ilonen**, utomstående sakkunnig, ASPA-stiftelsen
8. **Tommi Kivimäki**, utomstående sakkunnig, Me itse ry
9. **Pirkko Mahlamäki**, utomstående sakkunnig, Handikapforum rf
10. **Tytti Matsinen**, utomstående sakkunnig, Felm
11. **Mikko Joronen**, sakkunnigmedlem, Människorättscentret
12. **Minna Verronen**, sakkunnigmedlem, riksdagens justitieombudsmans kansli

Bilaga 3.

Människorättsdelegationens medlemmar 2016-2020

1. **Aarnio Reijo**, dataombudsman
2. **Hakonen Kimmo**, kanslichef, justitiekanslersämbetet
3. **Kurttila Tuomas**, barnombudsman
4. **Maarianvaara Jukka**, jämställdhetsombudsman
5. **Pimiä Kirsi**, diskrimineringsombudsman
6. **Sakslin Maija**, biträdande justitieombudsman
7. **Sanila-Aikio Tiina**, ordförande, Sametinget

8. **Arajärvi Pentti**, JD, professor (2016 em.), Helsingfors universitet, docent, Östra Finlands universitet
9. **Bruun Niklas**, JD, professor, Hanken Svenska handelshögskolan
10. **Castrén Elina**, JK, VH, verksamhetsledare, Flyktingrådgivningen rf
11. **Grundström Elina**, ordförande, Opinionsnämnden för massmedier
12. **Heinämäki Leena**, JD, äldre forskare, Nordiska institutet för miljö- och minoritetsrätt, Arktiska centret, Lapplands universitet
13. **Hetemäki Inka**, programledare, Finlands UNICEF rf
14. **Hänninen Juha**, överläkare, chef för Terhohemmet
15. **Iivonen Esa**, ledande sakkunnig, Mannerheims Barnskyddsförbund - MLL
16. **Jokinen Markku**, verksamhetsledare, De Dövas Förbund rf
17. **Kallioniemi Arto**, TD, PeM, HuK, professor i didaktik, Helsingfors universitet
18. **Karanki, Antti**, ordförande, Trasek rf
19. **Kivistö Kalevi**, minister, Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf
20. **Koivuranta Eija**, verksamhetsledare, Väestöliitto ry
21. **Kumpula, Kristiina**, generalsekreterare, Finlands Röda Kors FRK
22. **Könkkölä Kalle**, verksamhetsledare, Tröskeln rf (d. 11.09.2018)
23. **Laajapuro Niina**, chef för människorättsarbetet, Amnesty International Finlands avdelning
24. **Markkula Heli**, sakkunnig, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
25. **Mattila Kaari**, generalsekreterare, Förbundet för Mänskliga Rättigheter
26. **Merenslahti Petri**, TD, ärkebiskopens teologiska specialmedarbetare, Finlands ev. luth. kyrka
27. **Nieminen Elina**, jurist, Invalidförbundet rf
28. **Nykänen Eeva**, JD, ledande sakkunnig, Institutet för hälsa och välfärd THL
29. **Paloranta Paula**, JL, VH, generalsekreterare, Centralhandelskammaren
30. **Pirjatanniemi Elina**, direktör, professor i statsrätt och folkrätt, Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi
31. **Rautiainen Pauli**, doktor i förvaltningsvetenskap, professor i offentlig rätt, docent i statsrätt, Tammerfors universitet
32. **Sajantila Antti**, MD, professor, specialist i rättsmedicin, Helsingfors universitet
33. **Sasi Kimmo**, VH, diplomekononom, LL.M., rådgivare
34. **Shafae Hamed**, servicerådgivare, Helsingfors stadskansli
35. **Sulin Ida**, JD, VH, jurist, Finlands Kommunförbund rf
36. **Teittinen Antti**, forskningschef, docent, Förbundet Utvecklingsstörning rf
37. **Tontti Jarkko**, författare, JD, VH
38. **Virtanen Riku**, fri forskare, studerande

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi